

SIYASİ HÜRRIYET ALEYHİNDE CÜRÜMLER

(Türk Ceza Kanununda Toplantı Hürriyetinin Korunması)

Asistan Dr. Duygun YARSUVAT

I. Giriş

Bilindiği gibi, 1961 Anayasası, Temel Hak ve Ödevler başlığı altında, ferdin fikir ve manevi hak ve hürriyetleri arasında Düşünce özgürlüğü, Din ve inanç özgürlüğü, Bilim ve san'at özgürlüğünü göstermiş ve 28. maddesinde de Toplantı ve gösteri yürüyüşleri özgürlüğünü saymış bulunmaktadır.

Anayasalarda belirtilen bu hürriyetlerin ihlal edilmesi ferdin kamu hayatına katılmasını ilgilendirir. Bu ihlal herhangi bir kimse tarafından yapılabilir. Ancak bu ihlal, ferdin ferde karşı olan münasebetini değil, Devletin siyasi gelişimini geciktirmekte, tehlikeye sokmaktadır. Bu özgürlüklerin siyasî mücadelelerle zedelenmediğini ileri sürmek pek gerçeklere uygun olmaz. Bu gibi ihlaller, vatandaşın kamu hayatına katılmasına doğrudan doğruya tesir etmiş, bazı hallerde önlemiştir. Ceza kanunlarında ve diğer özel kanunlarda Anayasa hürriyetlerine karşı yapılan tecavüzleri önlemek üzere hükümler sevk edilmiştir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti ile ilgili suçların incelenmesinde, bu gibi fiillerin cezalandırılmasındaki menfaati, gayeyi göz önünde tutmak gerekir. Genel olarak, Hürriyet aleyhine işlenen suçları ceza kanunları muhtelif biçimlerde ve çeşitli açılardan bakarak cezalandırmışlardır. Bugün yürürlükte bulunan Ceza kanunumuz, mehzasını teşkil eden 1889 İtalyan Zanardelli kanunu toplantı hürriyetini, «Siyasî Hürriyet aleyhinde Suçlar» başlığı altında, yalnızca siyasî yönünden bakarak bir tek maddede formüle etmiş ve cezalandırmıştır. 1930 İtalyan Ceza Kanunu ise, faşist görüşüne uygun olarak Hürriyetleri, ferdi korumak için değil ferde

bu hakları veren, yansıtan Devlet düzenini korumak üzere ele almıştır (1). Bu görüşten hareket edilince, Devletin siyasî haklarına ilişkin toplantı hürriyeti, diğer hürriyetler yanında oy verme, dernek kurma, fikir ve ifade hürriyetleri ile beraber birer hürriyet mevzuu olarak kabul edilmemiş ve bu hürriyetler Devletin fertlere verdiği bir hediye olarak düşünölmüş ve ihlalleri halinde Devlet düzeni bozulacağı görüşünden hareket edilerek cezalandırılması yoluna gidilmiştir. Bu biçimde suçun mağduru, hakkın gerçek sahibi olan vatandaş olmaktan çıkarak, onları yetkisi altında toplamış olan Devlet olmuştur (2). 1810 Fransız ceza kanunu, «Anayasaya Karşı Suçlar» başlığı altında, medenî hakların kullanılması ile ilgili suçlar bölümünde, siyasî hakları koruyan hükümler vaz etmiştir (3). Kanunsuz toplanmalar ise, Devletin Emniyeti aleyhinde cürümler bölümünde, 104 - 108 maddeler arasında cezalandırılmıştır (4). 1950 İtalyan Ceza Kanunu projesinde ise, Anayasa Hürriyetleri aleyhinde cürümler başlığı altında, Anayasanın vatandaşlarına tanıdığı hakları korumaktadır. Toplanma ve Dernek hürriyeti, Fikir hürriyeti, Basın hürriyeti siyasî hak olarak kabul edilerek bu hakların ihlal edilmesi ferdlerin siyasî hayata iştiraklerini önlemektir denmiş ve bu gibi ihlaller — tasarıda yapılmış ikili ayırımı bakılmayarak — (5), kimin tarafından yapılırsa yapılsın, hürriyete karşı işlenmiş olarak kabul edilmiştir (6).

Hürriyet fikrinin bugünkü aşamasında, Kamu Hürriyetleri iktidar ile fertlerin birbirleri ile olan münasebetlerini, sosyal düzen içinde kişinin hareket alanını ifade etmektedir. Hukukun menşei tabii hukuk olmayıp, objektif bir mahiyet taşıdığı kabul edilince, Ferd ile Devlet arasında subjektif bir bağdan bahsedilemez. De-

(1) Rel. Min. sul Progetto Definitivo di uno nuovo Codice Penale Lav. Prep. V/II 409 m. 595, 1929.

(2) Adı geçen Rapor, 695: **ÖZEK**, Türk Ceza Kanununa göre Hürriyet Aleyhine Cürümlerin Genel Prensipleri, İHFM, XXIX, 1964 no. 4, ayrı bası.

(3) **GARRAUD**, Traité Théorique et Pratique Du Droit Pénal Français, t. III, 1922, 470.

(4) Evvelce «Devletin iç Emniyeti Aleyhinde Cürümler» arasında yer alan kanunsuz toplantılar — attroupments — 1960 yılında yapılan değişiklik ile Emniyet aleyhine cürümlerin dışı ve içe karşı olması ayırımı kaldırılmış, «Devletin Emniyetine karşı Cürümler» başlığı altında düzenlenmiştir. Bak. **VİTU JCP**. art. 70-103, fas. I, art. 104-108.

(5) 1950 Ceza Kanununun Tasarısı hakkında Bak. **ÖZEK**, 48.

(6) Rel. Min. sul Libro II del Prog. 1950, 49; **ÖZEK**, 49.

mokratik Anayasalar hürriyetleri tanımak ve düzenleyici sistemler kurmak bakımından otoriter rejimlerden ayrılırlar. Bugün, demokratik toplumlarda fertler, Devletten Anayasa tarafından kendilerine sağlanmış olan hak ve yetkilerin korunmasını ve sağlanmasını istemektedir. Böylece demokratik Devlet hürriyetçi bir düzen kurmak mecburiyetindedir. «Devlet hürriyeti himaye etmekle kendi temel nizamlarından birini de korumuş olmaktadır.» (7). Kişi, hürriyetçi düzen içinde yalnızca kendine Anayasa tarafından tanınmış olan haklardan istifade eden durumundadır. Demokratik rejim, hürriyetleri düzenleyen bir vasıta (8). Hürriyet, Devlet düzeni ve demokratik rejim ile alâkalı bir mevzuu olmasından dolayı korunmaktadır. Ferdin kamu hayatına iştirakini ilgilendirdiği için herhangi bir kimse tarafından ihlal edilebilir. Ancak ferdin ferde karşı münasebeti değil, bilâkis Devletin siyasî yapısını tehlikeye sokmaktadır. Bundan dolayıdır ki hürriyet doğrudan doğruya ceza hukukunu ilgilendiren bir kavram olarak kabul edilmektedir (9).

Bugün hukukumuzda Amme hürriyetleri Ceza kanunu ve bazı özel kanunlarla düzenlenmekte ve korunmaktadır. Konumuz olan Toplantı ve Gösteri yürüyüşleri Hürriyeti, Türk Ceza Kanununun 174. maddesinde ve 171 sayılı ve 1963 tarihli «Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti Hakkında Kanun» da korunmuştur. (Madde 19-20). Bu incelemede 171 sayılı kanunda yer alan toplanma hakkını koruyan hükümleri bırakarak TCK toplantı hürriyetini koruyan hükmü ele alınacaktır.

Türk Ceza Kanununun 174. maddesi «Siyasî hürriyet Aleyhinde Cürümler» başlığını taşımaktadır. Bu ceza normu ile himaye edilmek istenen, Devletin siyasi düzeni olduğu konusunda ceza hukuku yazarları birleşmektedir. Biz de bütün hürriyet aleyhine işlenen cürümlerin Devletin temel nizamını tehdit ettiğini yukarıda belirtmiş bulunuyoruz. Bu madde siyasî hakları, dolayısıyla siyasî nitelikteki toplantıları da himayesi altına almaktadır. Biz buradaki incelememizde diğer siyasî hakları hariç tutarak yalnızca siyasî nitelikteki toplanmaları ele alacağız.

(7) ÖZEK, 17.

(8) BURDEAU, Les Libertés Publiques, Paris, 1964, 31.

(9) ÖZEK, 18; EREM, Türk Ceza Hukuku II, Ankara 1965, 161.

II. Siyasî Hürriyet Aleyhine Cürümler

A — Hüküm

Türk Ceza Kanununun 174. maddesi «*Siyasî Hürriyet aleyhinde cürümler*» başlığı altında, siyasî haklara karşı yapılan tecavüzleri cezalandırmaktadır. Bu madde gereğince, «Herkim şiddet veya tehdit göstererek veya nümayiş veya gürültü yaparak birini tamamen veya kısmen siyasî haklarını kullanmaktan men ederse, kanunun başka ceza vermediği hallerde yedi aydan otuz aya kadar hapis ve beş yüz liradan beş bin liraya kadar ağırpara cezası ile cezalandırılır. Eğer fail devlet memurlarından olupta memuriyeti nüfuzunu suistimal suretiyle bu cürmü işlemiş bulunursa, bir seneden beş seneye kadar hapsolunur. Ayrıca bir seneden üç seneye kadar memuriyetten mahrumiyet cezasına da uğrar.»

Bu bir tek madde ile çeşitli haller cezalandırılmak istenmiş bulunmaktadır. Maddenin başlığında hürriyetten bahsedilmesi bize göre yerindedir. Evvelce de belirtmiş olduğumuz gibi, hürriyetler ceza kanunlarının konusu olur ve Devlet tarafından korunmak mecburiyetindedir. Böylece Devlet, kendi temel düzenini korumuş olmaktadır. Bu madde 1961 yılında 235 sayılı Kanunla tadil edilmiştir (10). Bu değişikliği getiren Kanun Gerekçesinde, siyasî hakların kullanılmasına mani olmayı cezalandıran bu hükmün, Ceza Kanununda yer alan, demokratik rejimin bir prensip maddesi olarak gösterilmektedir (11).

B — Mukayeseli Hukukta Benzer Hükümler

Siyasî hakları korumak için vaz edilmiş benzer hükümlere diğer ceza kanunlarında da rastlanmaktadır. 1859 Sardunya Ceza Kanununun 190. ve me haz kanunun 139. maddelerinde aynı hüküm mevcuttur (12). Bu hüküm 1810 Fransız Ceza Kanununun 109. maddesini model olarak almıştır. 1930 İtalyan Ceza Kanununun 294. maddesinde ise, eskisinden biraz farklı olarak konuyu düzenleyen bir hüküm bulunmaktadır. Ancak gerek 1810 Fransız Ceza Kanununun 109. gerek 1930 İtalyan Ceza Kanununun 294. maddeleri, siyasî hakları dar anlamında ele almış ve sadece seçim hakkı olarak kabul

(10) Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin kaldırılması ve bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında Kanun, No: 235 R.G., 12/Ocak/1961, No: 10705; Düstur, IV Tertip. c. 1, 1525.

(11) ÇAĞLAYAN, Türk Ceza Kanunu I, İstanbul, 1962, md. 174.

(12) MANZİNİ, IV., 1950, 548.

etmiştir (13). Fransız Ceza Kanununun 109 ve 110. maddeleri, tehdit, kanunsuz toplantılar vasıtasıyla veya keyfî olarak siyasî hakların kullanılmasına mani olmaları yasaklamıştır ve 110. madde ile ağırlatıcı sebepleri göstermiştir (14). Bununla beraber fasıl başlığında «Anayasaya karşı cürümlerden» bahsedilmektedir.

İsviçre Ceza Kanunu, 279. maddesinde, Meclislerin toplantılarının veya Anayasa veya Kanun tarafından tanzim edilmiş bir seçimin veya oylamanın cebir veya ciddî bir zarar tehdidi ile mani olmak veya ihlâl etmeği cezalandırmıştır. Yine bir sonraki maddesinde de seçim hakkına yapılan tecavüzler yer almıştır (15). Görüldüğü gibi, Ceza Kanunundaki bu hükümlerle, vatandaşın siyasî hakları himaye edilmek istenmiştir. İsviçre Ceza Kanununda, siyasî haklara karşı suçlar «Halk iradesine karşı suçlar» başlığı altında düzenlenmiş bulunmaktadır.

C — Hükümün Tatbik Alanı

Ceza Kanunumuzun 174. maddesi, yazarların genellikle üzerinde birleştiği gibi, genel hüküm niteliğindedir (16). Maddede bulunan «*Kanunun başka ceza vermediği hallerde*» kaydı bu fikri doğrulamaktadır. Bu hüküm kanunlar ihtilâfını halletmek için konulmuştur. Aynı hukukî mevzuu himaye eden iki ayrı normun mevcudiyeti halinde hususî kanunda yer alan hüküm umumî kanunda yer alana, yeni tarihlisi eski tarihlisine tercih edilecektir. Ceza Kanunumuzun 10. maddesi de bize bu sonuca varmamızda yardımcı olur. Siyasî hakların genellikle özel kanunlarda düzenlendiği göz önünde bulundurulacak olunursa, bu gibi hallerde T.C.K. 174. madde uygulanamayacaktır. Ancak toplantı ve yürüyüş hakkı bakımından mesele özellik taşımaktadır. 171 Sayılı Kanunun toplantı ve yürüyüş yapma hürriyetini koruyan 19. ve 20. maddelerinde «*Fiil daha ağır cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde*» kaydına yer verilmiştir. Dolayısıyla bu kayda göre, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç teşkil ederse bu maddenin tatbik edilemeyeceği hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Bir olayın bütün unsurları ile iki ayrı kanun hükmünü ihlal ettiği hallerde bu biçimde bir ihtirazî kaydın

(13) MANZİNİ, IV, (1950), 548.; GARRAUD, III, 613.

(14) GARRAUD, III, 1916, 613.; CHAUVEAU-HELIE, II, 117.

(15) LOGOZ, II, 640.

(16) EREM, II, (1965), 162.; MAJNO, 83; CRIVELLARİ, 386.; MANZİNİ, IV, (1921), 365.

kullanılmasından ortaya içtima durumu çıkmaktadır (17). Ceza hukuku doktrininde bazı müellifler, bu haller için, yardımcı prensiple çözülebilen kanunlar ihtilâfından söz ederler (18). Ancak bu görüşe katılmayan müelliflere göre ise, kanun açık bir şekilde bir hükmün uygulanmasını ayırık tuttuğu hallerde, bir kanunlar ihtilâfı mevcut değildir. İhtilâftan kastedilen şayet aynı olaya iki ayrı kanun hükmünün tatbik edilmesi ise, bu halde böyle bir ihtilâftan bahsedilemez (19). Bundan iki sonuç çıkmaktadır: 1 — Eğer aynı fiil birden fazla hükmü ihlal etmişse, fikri içtima kaideleri TCK'nın aksine olarak tatbik edilemez. Zira burada iki ayrı kanun hükmü söz konusudur. Maddedeki ihtirazi kayda göre daha ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırmak gerekmektedir (20). 2 — Maddede bulunan sarih kayıt dolayısıyla, bir kanunlar ihtilâfının varlığından da söz edilemez. Her ne kadar burada öngörülen, hususi muhteva, umumi muhtevası olan başka bir hükümlerle içtima ederse, hususi - umumi kanun münasebeti içerisinde kalınmayacak, daha fazla önemli olan mahsus muhtevayı haiz norm değil, fakat iki hüküm arasında daha ağır cezayı gerektiren suç ihtiva eden norm uygulanacaktır. Mesela, umumi norm daha ağır cezayı gerektiren suç ihtiva ediyorsa, hususi norm bir kenara bırakılarak o kanun hükmünün uygulanması gerekecektir. Kanaatimizce burada kanunlar ihtilâfının yardımcı prensiple çözüldüğü görüşünden hareket edersek, ihlal edilen iki ayrı normun aynı hukukî varlığı himaye etmesi yani aynı hukukî mevzua haiz olmaları gerektiği sonucuna varılır (21). Bu şekilde, kanun tarafından açıkça kaydı ihtiraziler konmuş olması, ihlâl edilen normların hukukî mevzularının aynı olması şartını ortadan kaldıramaz (22). Diğer yandan kanunlar ihtilâfının varlığı kabul edilmezse, artık ihlâl edilen normların aynı hukukî mevzua sahip olmaları şartı aranmayacaktır. Aynen iki kanun arasında fikri içtima kaidelerinin uygulanması sonucuna varmak gerekecektir. Tarafımızdan tercih edilen görüş de budur.

(17) **CONTI, L.**, Concorse Apparente di norme, in *Novissimo Digesto Italiano*, III, 1007.

(18) **BETTIOL**, *Diritto Penale*, Palermo, 1962, 518.

(19) **ANTOLISEI**, *Manuale di Diritto Penale*, (Parte Generale), 3. bası Milano, 1955, 104; **MORO**, *Unità e Plurità di Reati*, Padova, 1951, 70.

(20) **MANZINI**, IV, (1950) n. 1021, 97; **MANZINI**, X, (1952), n. 3514, 78.

(21) **BETTIOL**, I, 517.; **MORO**, 57.

(22) **BETTIOL**, I, 518.

Konumuza gelecek olursak, 171 sayılı kanunun 19 ve 20. maddelerinde yer alan bu kayda göre, TCK. nın 174. maddesi tatbik edilmesi gereklidir. Zira, söz konusu maddedeki ceza 171 sayılı kanunda ilgili maddelerindeki cezalardan daha ağırdır. Dolayısıyla bu kayıt ile TCK nın 174. maddesinde öngörülmüş olan «*Kanunun başka ceza vermediği hallerde*» kaydının bu konuda uygulama alanı kalkmış olmaktadır.

D — Hukukî Mevzuu

Bu maddede korunan hukukî menfaat sadece ferdin siyasî hakları değil, aynı zamanda Devlet'in siyasî düzenidir. Halk hakimiyetine yer vermiş, demokratik bir sistemde siyasî hürriyetler Devlet'in fonksiyonlarını yerine getirmek için gerekli görülmüş ve Anayasalar'da yer almıştır Bu yüzden 1930 İtalyan Ceza Kanunu, 1880 Zanardelli Kanunu sisteminden ayrılarak Devlet'in şahsiyetine karşı suçlar arasında yer vermiştir.

174. maddede, «*siyasî hakları kullanmaktan men etme*» den söz edilmiş, ve hangi hakların siyasî haklar içine gireceği gösterilmeyerek çeşitli hipotezlerin göz önünde tutulması sağlanmıştır (23). İtalyan müellifleri tarafından 1889 Kanununun 139. maddesinin çerçevesi içine seçme, seçilme hakkı, ihbar hakkı, siyasî amaçlarla kullanıldıkları hallerde toplantı veya dernek haklarının siyasî haklar olarak gireceği kabul edilmiştir (24). 1930 İtalyan Ceza Kanununa göre, korunan siyasî haklar seçim hakkı, referandum, dilekçe hakkından ibarettir (25).

Siyasî haklar, demokratik rejimlerde, vatandaşın kamu iktidarının kullanılmasına iştirakine ait haklardır (26). Siyasî hakları, seçme ve seçilme, dilekçe verme, siyasî maksatlarla bir araya gelme, ve kamu hizmetlerine eşit olarak kabul edilmek şeklinde sıralayabiliriz (27).

1961 Anayasasının Temel Hak ve Ödevler başlığını taşıyan İkinci Kısımının, dördüncü bölümünde, siyasî haklar ve ödevler gösterilmiştir. Buna göre, vatandaşlık, seçme ve seçilme hakkı, siyasî

(23) 1889 Zanardelli Kanunu Hazırlık Çalışmaları için bak. **CRIVELLARI**, II, 279.

(24) **NOSEDA**, 258.; **MAJNO**, 83.; **FLORIAN**, 205.

(25) **MANZINI**, IV, 1950, 552.

(26) **NEGRİ**, 381.; **SANTORA**, II, 214.; **GARRAUD**, III, 1916, 610.

(27) **SANTORA**, II, 214.

partiler kurma hakkı, kamu hizmetlerine girebilme ve dilekçe hakkı siyasî haklardan sayılmaktadır.

Türk Doktrininde Erem, seçim, ihbar hakkı, dernek kurma, toplanma, düşünme hürriyeti, basın hürriyeti ve kanun karşısında eşitlik haklarını siyasî haklar olarak kabul etmektedir (28) Bu tasnif, bilhassa 1889 İtalyan Ceza Kanununu açıklayan ceza hukukçuları tarafından kabul edilmektedir (29). Bugün için bu tasnife bazı noktalardan itiraz edilebilir. Dernek kurmak hakkının, memleketimizde yürürlükte bulunan kanunlar açısından bakıldığı zaman, siyasî mahiyetini kaybetmiş olduğu görülür. Nitekim, 648 sayılı ve 13.7.1965 tarihli siyasî partiler kanununun 2. maddesi siyasî parti niteliğindeki dernekleri kurma yasağından söz etmektedir. Maddeye göre, «Dernekler belli bir siyasî partiyi desteklemek veya desteklememek yahut siyasî partiler arasında işbirliği sağlamak veyahut Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği veya mahallî idareler veya muhtarlık yahut ihtiyar heyeti seçimlerinde belli adayları desteklemek veya desteklememek yahut bunlar arasında işbirliği sağlamak amacıyla kurulamazlar». Anayasanın 29. maddesinde açıklanan «Dernek Kurma Hak ve Hürriyeti» ne uygun olarak kurulan dernekler, iktisadi ve sosyal faaliyetler gösteren kuruluşlar olarak kalmakta ve siyasî hayatın dışında bulunmaları gerekmektedir (30). Bu maddenin açık hükmünden anlaşıldığı gibi, siyasî bir dernek kurulamayacağına göre, dernek kurmak ve derneğe aza olmak hakkı, vatandaşların siyasî haklarından sayılamıyacaktır (30 bis).

Bize göre, siyasî hakları genel olarak 1961 Anayasasının, «Siyasî Haklar ve Ödevler» başlığı altında yer alan hakları almak gerekir (31). Bunların dışında, düşünce hürriyetinin bir vasıtası olduğunu belirtmiş olduğumuz, toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkının, siyasî maksatlarla yapılması halinde, siyasî hak olarak kabul etmek zorunluğu vardır (32). Bu anlamdaki toplantılar, siyasî

(28) EREM, II, (1965), 164-177.

(29) CRIVELLARİ, V, 374.

(30) ABADAN Yavuz, Türk Siyasi Partiler Kanunu, SBFD cilt XXI, No. 3, 1966 174; AKIN İlhan, Dernek Kurma Özgürlüğü, İHFM. cilt XXXII sayı 24 1967 483.

(30 bis) Aksi fikir, EREM, II, (1965), 165.

(31) ALDIKAÇTI, II, 85.

(32) EREM, II, (1965), 166; NOSEDA, 300; CRIVELLARİ, V, 376. 1889 Zanardelli Kanununun hazırlık çalışmalarında toplanma hakkının siyasî haklar içinde yer aldığı kabul edilmiştir. Aksi fikir, MANZİNİ, IV, (1950), 551.

partiler kurma hakkı içine girebilmekte ve bir parti içinde birleşmenin normal bir sonucu olmaktadır; zira, siyasî partilerin propagandalarını yapabilmeleri, devamlı olarak faaliyette bulunabilmeleri, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının varlığına dayanmaktadır. Bu mahiyetteki toplanmaların da siyasî olacağından şüphe edilmemek gerekir.

Meseleyi, 171 Sayılı «Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti Hakkında Kanun» hükümlerini göz önünde tutarak değerlendirmek gerekir.

a) *Siyasî partilerin kendi tüzüklerine göre yapacakları kapalı yer toplantıları*

171 Sayılı Kanunun 5. maddesindeki hükme dayanarak, siyasî partilerin, siyasî partiler kanunu ve kendi tüzüklerine göre yapacağı kapalı yer toplantılarının, siyasî amaçla yapılan toplantılardan sayılacağı için, 174. maddenin sınırları içinde düşünülmesi lâzımdır. Bunlara mani olunması halinde de, söz konusu madde tatbik edilecektir.

b) *Seçim toplantıları*

171 Sayılı Kanunun 6. maddesi, seçim zamanlarında yapılacak propaganda toplantıları ile ilgili kanun hükümlerini saklı kılmaktadır. 26 Nisan, 1961 tarihli «Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun» (33) da seçim toplantıları düzenlenmiş olduğu için, bu kanunun ilgili hükümleri (md. 50, 51, 149, 151) tatbik edilecektir. 298 Sayılı Kanunun 149. maddesi, «... herhangi bir vasıta ile bir seçim propaganda toplantısına mani olur veya devamına imkân vermeyecek hareket ve tertiplerle onu ihlâl ederse» cezalandırılacağı belirtilerek seçim ile ilgili açık ve kapalı yer toplantıları korunmuştur. Bilindiği gibi seçim propagandaları, «oy verme gününden önceki 21. günün sabahında başlamakta ve oy verme gününden önceki günün saat 18'inde sona ermektedir». (madde 49.) Ancak bu gibi toplantıların sözü geçen kanundaki hü-

(33) Kanun metni için bak., R.G. 2. Mayıs 1961, No: 10796. Seçim toplantılarının genel toplantıları düzenleyen kanunlara tâbi olmayacağını gösteren hükümlere 1931 İtalyan Kamu Güvenliği Kanununun 18/son fıkrasında da rastlanmaktadır.

kümlere uygun olarak yapılmış olması gerekir. Bu hükümleri şu şekilde sıralayabiliriz :

aa) Aynı Kanununun 50. maddesi, açık yer toplantılarını düzenlemiş ve sadece, ilçe seçim kurulunca gösterilecek meydanlarda seçim toplantılarının yapılacağını ön görmüştür. Maddenin 1. ve 2. fıkralarında açık yer toplantılarının yapılacağı yerleri tâyin bakımından ilçe seçim kurullarına yol gösterici hükümler bulunmaktadır (34).

Üçüncü fıkra ise, birden fazla siyasî partinin, toplu olarak müracaatları üzerine toplantının yapılacağı meydan, gün, sıra ve saatlerini, ilçe seçim kurulunun ad çekme ile tâyin edeceği yer almıştır (35). Seçim Propagandası yapılacak açık yer toplantılarının toplantı müddeti de tıpkı 171 sayılı Kanununun 3. maddesinde olduğu gibi güneş batıncaya kadar olarak tesbit edilmiştir.

bb) Kapalı yer toplantıları ise, 51. maddede yer almıştır. Bu maddeye göre, kapalı yer toplantısı yapmak isteyenlerin üç kişilik bir heyet kurmaları gerekmektedir. Bu, heyet 171 Sayılı Kanunda yer alan idare heyetine benzemektedir. Heyetin görevi, aynen adı geçen diğer Kanunda olduğu gibi «Toplantının düzenini sağlamak, Kanuna karşı hareketleri, edep törelerine aykırı veya suç işlemeye kışkırtıcı mahiyet taşıyan söz ve fiilleri önlemektir.» (md. 51/3).

Kapalı yer toplantıları, mabet, okul, kışla, karargâh, ordugâh gibi askerî bina ve tesislerde, Kamu hizmeti görülen diğer yerlerde, 51/son fıkrası karşısında yapılamamaktadır.

Seçim propagandası yapılan kapalı yer toplantıları için 171 sayılı Kanunda olduğu gibi 48 saat evvelden en büyük mülkiye âmirine beyanname verilmesi aranmamakta (36), en yakın zabıta âmir veya memuruna veya köylerde muhtara veya vekiline haber vermek yeterli sayılmaktadır (37).

(34) 171 Sayılı Kanununun 4. maddesi de aynı niteliktedir.

(35) 171 Sayılı Kanununun 7/son fıkrasındaki hükümle karşılaştırınız.

(36) 1881 tarihli, Fransız Genel Toplantılar Kanununun 3. maddesi, seçim toplantıları için, toplantının yapılmasından en az iki saat önce haber verilmesini ön görmektedir.

(37) Ygt. C.G.K., 19.3.1962 E: 3/23, K. 30. Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkında 298 Sayılı Kanununun 51. maddesine göre, kapalı yer toplantısının 3 kişi tarafından yapılmış olması, 3 kişilik heyetin kurulmasına ve ilgili mercie haber verilmesine mani değildir. (Ank. B.D. sayı: 3, 1962 s. 366.

51. maddede yazılı heyeti kurmayan veya haber vermeyen toplantı tertipçileri ve mezkûr maddede yazılı görevleri yapmayan heyet üyeleri, 15 günden 3 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı 298 Sayılı Kanununun 150. maddesinde belirtilmiştir.

c) *Siyasî partilerin seçim zamanı dışında tertip edecekleri kapalı ve açık yer toplantıları*

Siyasî Partilerin seçim zamanı dışında tertip edecekleri kapalı yer ve açık yer toplantıları ise, 171 sayılı Kanuna tâbi olacaktır. Ancak bu gibi toplantı ve yürüyüşler siyasî maksatlarla yapıldıkları için TCK'nın 174. maddesi hükmünün himayesi içinde kalacaktır. Yani, 171 Sayılı Kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun bir toplantıyı men etmek veya devamına mani olmak halinde 171 Sayılı Kanunun, «fiilin daha ağır bir cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde» kaydına uygun olarak TCK'nın 174. maddesindeki suçun meydana geleceğini kabul etmek gerekmektedir.

E — Fail :

174. maddeye göre herkes fail olabilir. Bununla beraber Kanun, failin Devlet memuru olması ve «memuriyeti nüfuzunu suistimal ederek» siyasî hakkın kullanılmasına mani olmasını ağırlatıcı sebep olarak göstermiştir. 1930 İtalyan Ceza Kanununun ilgili 294. maddesinde ise böyle bir ağırlatıcı sebebe yer verilmemiştir (38).

F — Ön Şart.:

Evvelce de belirttiğimiz gibi, incelemekte olduğumuz suç bakımından, 171 Sayılı Kanunun getirdiği hükümlere uygun bir toplantı veya yürüyüşün varlığı lâzımdır. Bu toplanmaların seçim zamanının dışında yapılmasını da ilâve etmek gerekir. Diğer halde ise, Partilerin yaptığı kapalı yer toplantılarının Siyasî Partiler Kanununa ve kendi tüzüklerine uygun olarak yapılmaları aranacaktır.

Haktan yararlanacak olanlar; genel olarak TCK'nun 174. maddesi, siyasî haklardan istifade ehliyetini sahip olan kimselerin bu haklarını kullanmalarını temin etmek gayesi ile konulmuştur. Siyasî haklara vatandaşlık sıfatı ile bir sınırlama getirilmiştir. Vatandaş olmayan kimselere karşı bu suç işlenemez (39). Bundan baş-

(38) MANZİNİ IV, (1950), 548.

(39) EREM II, (1965) 177.

ka devlet memurlarının tarafsızlığının sağlanması için konmuş bulunan, siyasî partilere üye olmamak kaydı dolayısıyla (40) bir memurun siyasî partiye girmesine mâni olunması halinde bu suç işlenmiş olmayacaktır. (Devlet memurları Kanunu madde 7.) Aynı şeyi siyasî partilere girmesi yasaklanmış olan askerî şahıslar hakkında da söyleyebiliriz. Ancak bir Devlet memurunun siyasî mahiyetteki bir toplantıya girmesine, iştirakine mâni olunması halinde herhalde TCK'nın 174. maddesinin ihlâl olduğunu kabul etmek gerekir. Zira Devlet memurlarının siyasî mahiyetteki toplantılara katılmalarını yasaklayan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Burada 624 sayılı ve 8/6/1965 tarihli Devlet Personeli Sendikaları Kanununu» hatırlamak gerekir. Bu kanun yasak faaliyetler başlığı altında, 14. maddenin (i) bendinde «Devlet personeli teşekküllerinin... Devlet personeli hukukuna veya kamu hizmeti görevlilerine ilişkin mevzuatın uygulanmasına dair isteklerini açıklamak veya desteklemek amacıyla açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapamazlar» hükmüne yer vermiştir (41). Bu hükmün Anayasanın, gerek düşünce hürriyetinden söz eden 20. maddesine, gerek bütün vatandaşlara toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapmak hakkını tanıyan 28. maddesiyle aykırılığı açıktır. Hükümetin hazırladığı tasarıda bulunmayan bu hüküm, daha sonra karma komisyon tarafından ilâve edilmiştir. Gerekçesinde ise «Devlet ile kendi aralarında Devlet personeline ilişkin mevzuat üzerine çıkan ihtilâflarda, talebelerini açıklamak veya desteklemek için açık yer toplantıları veya gösteri yürüyüşü yapmalarının, bu tarz açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri halk nazarında, Devlet Otoritesini, Kamu düzenini sarsacak derecede kırdığı cihetle Anayasanın 28. maddesinin 2. fıkrasına istinaden» yasak edildiği belirtilmektedir (42). Dolayısıyla bu hükümlere göre, bu nitelikteki bir toplantıya katılmak isteyen bir Devlet memuruna mâni olunması halinde incelemekte olduğumuz suç işlenmiş sayılamıyacaktır. Görüşümüze göre, gerekçede, muayyen bir konu üzerinde fikirlerini açıklamak üzere açık yer toplantısı veya yürüyüş yapılması Devlet otoritesini, kamu düzenini sarsacak derecede kıracağıнын yer alması hukukî dayanaktan

(40) **GİRİTLİ**, İsmet., Amme İdaresi Teşkilât ve Personeli, İstanbul, 1965, 158.

(41) Bu kanunun metni için bak: Düstur, 5. Tertip, c. 4, 2840.

(42) Gerekçe için bak: Mil. Mec. Tut. Derg. Dönem 1 Toplantı 4, c. 34, 1964, S sayısı 543, 6.

yoksundur. Zannımızca burada kamu düzenine verilen anlam yanlış. Hürriyet ferdlere objektif olarak verilmiştir. Kullanılmasının sınırları da Anayasa tarafından çizilmiştir. Bu sınırlar içinde ve suç teşkil eden maksatlar dışında fikirlerin açıklanması kamu düzenini bozacağı için ileri sürülmesi Anayasa karşısında kabul edilemez (43). Bu hüküm toplantı hürriyetinin gayesini ortadan kaldırması bakımından hürriyetin özünü ortadan kaldıran bir kısıtlamadır. Bir düzenleme olarak kabul edilemez. Kaldı ki, aynı zamanda kanunun 1. maddesinde yazılı amacı ile çelişme halindedir. Siyasî maksatlarla yapılan, açık veya kapalı yer toplantılarına askerlerin katılıp katılmıyacağı ayrıca üzerinde durmayı gerektirir. Subayların, bu gibi toplantılara katılmaları, bugün halen yürürlükte bulunan 1632 Sayılı Askerî Ceza Kanununun 148. maddesine göre yasaklanmış bulunmaktadır. Ancak Seçimlerin temel hükümleri ile ilgili 298 Sayılı Kanunun 7. maddesi subay ve astsubaylara seçime iştirak hakkı tanımış olması, bu hükmün değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. Millî Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan «Askerî Ceza Kanunu Ön Tasarısı»nın 86. maddesinde, «Kanaat izhar etmeksizin sivil kıyafetle dinleyici olarak, kapalı yer toplantılarında ve yine kanaat izhar etmeksizin resmî elbise ile fakat dinleyici olarak açık yerde yapılan siyasî toplantılarda hazır bulunmak» cezalandırılan bir fiil olarak görülmemiştir. Maddenin gerekçesinden anlaşıldığı gibi, oy vermek hakkına sahip olan subay ve astsubaylar, sadece partililere olmayıp bütün vatandaşlara açık olan toplantılara katılabilecekler ve kapalı yerdeki toplantılarda resmî kıyafet taşıyamıyacaklardır. Açık yerlerde yapılan siyasî nitelikteki toplantılarda ise, böyle bir kaydın konulması sakıncalı görülmüştür (44).

(43) 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti hakkında Kanunun hazırlık çalışmalarında Hükümet sözcüsünün beyanları meseleye ışık tutması bakımından ilgi çekicidir. «..... nihayet işçi kütlesidir, talebe kütlesidir, bir partiye mensup kütle olarak heyecanlı hareket eden bir kalabalıktır. Kim olursa olsun, fikirlerini serbestçe söylesin, kanaatini açıkça ifade etsin, Hükümeti protesto etsin, Hükümeti istifaya davet etsin, Hükümeti tebcil etsin, edebilsin, partisinin fikirlerini yaysın, müşterek menfaatlerini yaysın, savunsun. Fakat herhalde bir şehrin, bir memleketin nizamını demokratik nizamı ortadan kaldıracak birtakım taşkınlıklar karşısında idarenin eli kolu bağlı kalmasın.» (Mil. Mec. Tut. Derg. Dönem 1, Toplantı 2 C. 8 1962 101).

(44) Askerî Ceza Kanunu Ön Tasarısı, Ankara 1965, s. 78-79. (M.S.B. Askerî Adalet İşleri Başkanlığınca hazırlanmıştır).

G.— *Maddî Unsur*

Suçun maddî unsuru, şiddet veya tehdit göstererek veya nümayiş veya gürültü yaparak birini tamamen veya kısmen siyasî haklarını kullanmaktan men etmektir (45).

1) *Hareket*: Suçun hareketi tamamen veya kısmen, birinin siyasî haklarını kullanmaktan men etmektir. Men etmek, siyasî hakka karşı yapılan bir engelleme hareketidir. Bu engelleme Kanunda belirtildiği gibi, kısmî veya tam olabilir. Ancak bir hakkın ihlâl edilmiş olması, o hakkın men edilmiş olduğu anlamını taşımaz, ve bu suçun maddî unsurunun teşekkülü için yeterli sayılmaz. Kısmen men etmek, engellemeye teşebbüs olarak anlaşılmalıdır. Bu manâda ihlâl olmaktan öteye gidemez. Buna karşılık, meselâ siyasî nitelikteki bir toplantıda, gelenlerin sadece bir kısmının toplantıya iştirak etmeleri men edilmişse, kısmen engel olunmuş sayılır (46). Mani olmak şahsa karşı yapılmış bile olsa toplanma hakkının icrasına engel olunmuş sayılır.

171 Sayılı Kanununun 19. maddesinde «Toplantı veya yürüyüş yapılmasına mani olan veya devamına imkân vermeyecek tertipler ile bu toplantı veya yürüyüşü ihlâl eden» kimseyi cezalandırarak engelin tam olmasını aramıştır.

2) *Hareketin vasıtaları*: Siyasî hakların kullanılmasına, şiddet veya veya tehdit göstererek veya nümayiş veya gürültü yaparak mani olunmalıdır. Hareketin vasıtaları arasında hilenin bulunmaması müellifler tarafından tenkit edilmiştir (47). 171 Sayılı Kanununun 20. maddesinde ise, «... veya başka suretle..» demek suretiyle bu hal de ön görülmüştür.

a) *Şiddet*: Cebir ve şiddet kavramı üzerinde pozitif hukukta yapılacak bir araştırma çeşitli yönler gösterir. Bir tarif verilmesi gerekirse, fizikî enerjinin dışarı çıkması, şekil değiştirmesi, bir şahsa veya bir mala maddi zarar vermesi şeklinde yapılabilir (49). Çok defa bir şahsı hedef alır ve bu şahsın iradesini etkilemek amacını güder (50). Şiddet manevî cebir olarak vasıflandırılan tehdidin diğer

(45) EREM, II, (1965), 178; CRIVELLARİ, V, 384.

(46) MANZİNİ, IV, 1950, 555.

(47) MANZİNİ, IV, 1921, 370.; NOSEDA, 305.; MAJNO, 83.; CRIVELLARİ, V, 385.; NEGRİ, 385.

(48) Bu tâbir Ceza Kanunumuzda, bazen cebir ve şiddet bazen ise sadece şiddet olarak geçmektedir. 171 Sayılı Kanununun 22. maddesinde cebir ve şiddet olarak geçmektedir. EREM, II, (1965), 179.

(49) PECORARO, Albani, Il Concetto di Violenza nel Diritto Penale, Milano, 1962, 29.

(50) VON LISZT, II, 80.

ucunu teşkil eder (51). Siyasî hakkın kullanılmasına mani olan şiddet aranmaktadır. Mani olmayı gerektirecek dereceden fazla bir şiddetin kullanılması halinde meydana bir suç çıkıyorsa, o suçun cezasının verilmesi icap eder (52). Meselâ, şayet yapılan şiddet adam öldürme suçunu meydana getiriyorsa fail adam öldürmeden dolayı sorumlu olacaktır.

b) *Tehdit*: Ceza Kanununda müstakil bir suç olarak cezalandırılmıştır. İncelediğimiz suçta ise, hareketin bir vasıtası olarak gözüktür. Gelecekteki bir kötülüğün bildirilmesi şeklinde tarif edilmektedir. Kanun tarafından tanınmış bir hakkın gelecekteki bir tehlike ile karşı karşıya bırakılmasıdır. Söz ile olabileceği gibi fiil ile de yapılabilir (53). Tehdidin var olabilmesi için, kullanılan vasıtanın haksız olması gerekir. Aynı zamanda bu tehdit ile elde etmek istenen gayenin de haksız olması icap eder (54). Meselâ, kanuna uygun olmayan bir siyasî toplantının zabıtaya haber vererek dağıttıracağıнын söylenmesi, tehdit sayılmaz. Buna karşılık, siyasî amaçla yapılan toplantılara iştirake mani olmak üzere zor kullanılacağıнын ileri sürülmesi halinde gaye ve vasıta haksız olduğu için tehdit var kabul edilecektir.

c) *Gürültü veya nümayiş*: Gürültü, halkın rahatsız edilmesi sonucu olarak, toplanmaların yapılmasına mani olunmaktır. Gürültü ve nümayiş yapılarak siyasî mahiyetteki toplantı veya yürüyüşler, maddî imkânsızlık veya makul bir korku sonucunda icra edilememektedir. Meselâ, siyasî bir toplantıda bulunan bir grubun devamlı olarak hatibi alkışlayarak konuşma fırsatı vermemesi veya kapalı yer toplantısının yapıldığı binanın yakınında topluca nümayiş yaparak katılanlar üzerinde bir korku yaratılması gibi. Ancak, burada da toplantılarda olduğu gibi, nümayiş veya gürültü yapan kimselerin adedi evvelden kesin olarak tayin edilemez. Bu suçun işlendiği ânı ve kullanılan vasıtaları göz önünde tutarak değerlendirmek icap eder (55). Herhalde bir topluluk teşkil edecek ve bir korkutucu tesir yaratacak sayıda kimsenin bulunması aranmalıdır (56). Nümayiş yapan bu topluluğun kanunsuz bir toplantı veya

(51) NOSEDA, 305.

(52) MANZİNİ IV, (1921), 370.

(53) CRIVELLARİ, V, 385.

(54) MANZİNİ, IV, (1950), 561.; İt. Ygt. 23.6.1933 Gius. Pen. 1934. II, 1934/193.

(55) NOSEDA, 310.; EREM, II, (1965), 178.

(56) NOSEDA, 310.

yürüyüş teşkil edeceği açıktır (57).

3) *İcra*: Suç, şiddet, tehdit, veya gürültü veya nümayiş ile söz konusu olan siyasî hakkın kullanılmasına mani olunması ile tamamlanır. TCK.'nın 174. maddesinin neticeye ihtiyacı vardır. Bu netice yapılan hareketten ayrıdır. Dolayısıyla tam ve nakıs teşebbüs söz konusu olabilir (58).

Genellikle icraî bir hareketle ika edildiği gibi, ihmalî bir şekilde yapılması da mümkündür. Mani olmak neticesi gerçekleşikten sonra dahi, engel olma hali devam ederse, mütemadî bir suçla karşılaşılır.

H — Manevî Unsur

Umumî kastın yanında, hususî kast da aranmaktadır. Yani, maddi unsuru teşkil eden hareketi yapmak iradesi ve söz konusu olan hakkın kullanılmasına mani olmak gayesi ile hareket edilmesi lâzımdır (59). Aksi halde Ceza Kanununun cebir ve şiddet veya tehdidi cezalandıran hükümleri uygulanır (60).

Failin mani olduğu hakkın siyasî hak olduğunu bilmesi gerekmez. Meselâ, bir siyasî partinin tertiplemediği kapalı yer toplantısına mani olan kimsenin, bu toplantının siyasî bir toplantı olduğunu bilmemesi önemli değildir. Failin hakkın mahiyetinde düşmüş olduğu bir hataya değer vermek, ceza normunun değerini kaybetmesine yol açar (61).

İ — Ceza

Bu fiil karşılığında hem hapis hem para cezası verilmektedir. 1961 yılına kadar, bir aydan başlayan hapis cezası, bu tarihteki değişiklikten sonra, yedi aydan başlatılmış ve üst sınırı ise, eskisi gibi otuz ay olarak muhafaza edilmiştir. Para cezası, 15 liradan 50 liraya kadar ağır para cezası iken, bu tarihte, 500 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezası olarak değiştirilmiştir.

Suçun mahiyeti ağır olmakla beraber, Ceza Kanunumuzda karşılık olarak konulmuş cezalar fazla değildir. 1930 İtalyan Ceza Kanununun ilgili maddesinde, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ön görülmektedir.

(57) CRIVELLARİ, V, 585.

(58) NOSEDA, 312.; MANZİNİ IV, (1921), 372.; CRIVELLARİ, V, 394.

(59) CRIVELLARİ, V, 394.; MANZİNİ IV, 1921, 372.

(60) EREM, II (1965), 178.

(61) MANZİNİ, IV, (1921), 372. EREM, II, (1965), 180.

Failin devlet memuru olması halinde ceza bir seneden beş seneye kadar hapis ve bir seneden üç seneye kadar memuriyetten mahrumiyet cezası olarak gösterilmektedir.

III. Sonuç

Bugün memleketimizde yürürlükte bulunan mevzuat açısından bakıldıkta toplantı hakkına yapılacak tecavüzlerin gerek toplantı ve gösteri yürüyüşlerini düzenleyen 171 sayılı kanununda ve gerek Türk Ceza Kanununun 174. maddesinde cezalandırıldığı görülmektedir. Ancak siyasî nitelikteki bir araya gelmeler özellikle Türk Ceza Kanununun 174. maddesinin himayesi içinde kalmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu madde bir genel hüküm mahiyetindedir. Siyasî haklar ve hürriyetlerin nelerden ibaret olduğu açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bu hakların neler olduklarını tâyin mahkeme kararlarına doktrine kalmıştır. Bu bakımdan ceza kanunumuzun bu hükmü eksik ve eskidir. Modern bir ceza kanununda fertler nelerin suç olarak yasaklandığını kolaylıkla anlamaları ve yasaklanan fiillerin hangileri olduğu hususunda herhangi bir tereddütün bulunmaması icap eder. Herkesin Devletin ne emrettiğini ve neleri yasaklamış olduğundan haberdar olmak hakkı vardır. Meselâ gerek Türk ve gerek İtalyan doktrinde siyasî haklar arasında sayılan ve kabul edilen Dernek Kurma hakkı bugün için memleketimizde siyasî olmak vasfını kaybetmiştir. 174. madde ile korunmak istenen hak, Fransız ve 1930 İtalyan Ceza Kanununda olduğu gibi dar anlamda ele alınmalı yalnızca seçme ve seçilme hakkı olarak kabul edilmelidir. Bunun yanında diğer kamu hürriyetlerinin, Partiler kurma, basın hürriyeti, fikir hürriyeti, kanun karşısında eşitlik, toplanma hürriyeti gibi, ayrı maddeler halinde düzenlenerek korunması gerekmektedir. Genel toplanma ve yürüyüşleri düzenleyen 171 sayılı kanunun dışında, siyasî mahiyetteki bir araya gelmeleri koruyan ve bu gibi toplanmalara yapılan tecavüzleri cezalandıran bir hükmün Ceza Kanununun Hürriyet Aleyhinde Cürümler arasında bulunması gereklidir. Zira bu gibi kamu hürriyetlerini düzenleyen özel kanunlar hoşgörü sahibi olmayan yöneticiler tarafından sık, sık değiştirilmek bahtsızlığına uğrarlar. Son yirmi yıl içinde bu konu bizde oldukça yıpratılmıştır. Kaldı ki siyasî mahiyetteki toplanmalar ferdlerin bir nevi devlet faaliyetlerine katılmaları niteliğinde olduklarından diğer genel toplanmalara nazaran daha da önem kazanmaktadır.

(Faydalanılan Eser ve Makaleler)

- Abadan, Yavuz : Türk Siyasi Partiler Kanunu SBFD. cilt XXI No. 3, 1966, s. 174.
- Akın, İlhan : Dernek Kurma Özgürlüğü, İHFM, cilt XXXII, sayı 2-4, 1967, 483.
- Aldıkaçtı, Orhan : Anayasa Hukuku Dersleri, İstanbul, 1964.
- Antolisei, Francesco : Manuale di Diritto Penale, Parte Generale, Milano, 1960.
- Antolisei, Francesco : Manuale di Diritto Penale Parte Generale, II, Milano 1960.
- Burdeau Georges : Les Libertés Publiques, Paris, 1961.
- Bettioli, G. : Diritto Penale, Palermo, 1962.
- Chauveau - Hélie : Théorie du Droit Pénal, II, Paris 1908.
- Conti, L. : Concorso Apparente di Norma, Novissimo Digesto Italiano, III, 1007.
- Crivellari : Codice Penale Interpretato, Milano, 1894.
- Çağlayan, Muhtar : Türk Ceza Kanunu, cilt I, İstanbul 1962.
- Erem, Faruk : Türk Ceza Hukuku, cilt II, Ankara 1965.
- Garraud, Pierre : Traité Théorique et Pratique du Droit Pénal Français, III, Paris, 1922.
- Giritli, İsmet : Amme İdaresi Teşkilât ve Personeli, İstanbul, 1965.
- Logoz, Paul : Commentaire du Code Pénal Suisse, partie speciale, Neuchatel, 1956.
- Majno : Ceza Kanunu Şerhi, Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, cilt II, III, İstanbul, 1927.
- Manzini, Vincenzo : Trattato di Diritto Penale Italiano, IV, Torino, 1921.
- Manzini, Vincenzo : Trattato di Diritto Penale, Italiano, IV, X, Torino, 1950, 1952.
- Negri : Dei Delitti contro la Libertà, in Cogliolo, Diritto Penale, II/I Milano, 1895.
- Nosedà, Enea : Dei Delitti Control La Libertà, in Pessina Enciclopedia del Diritto Penale Italiano, VI, Torino, 1909.

- Özek, Çetin : Türk Ceza Kanununa göre hürriyet aleyhine işlenen Suçların Genel Prensipleri, İHFM. 1964 XXIX no. 4.
- Santora, Arturo : Manuale di Diritto Penale, II, Torino, 1962.
- Yarsuvat, Duygun : Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti ve İlgili Ceza Hükümleri, İstanbul, 1968.

FAAL NEDAMET

Asistan Köksal BAYRAKTAR

Plân

GİRİŞ

I. BÖLÜM GENEL OLARAK FAAL NEDAMET

- I — Kavram.* A — Tanım. B — Benzer kavramlardan farkı
1. Faal nedamet ve ihtiyarîle vazgeçme. 2. Faal nedamet ve teşebbüsün tekrarlanmaması. 3. Faal nedamet ve sonuçların silinmesi. C — Faal nedametini ikiye ayırımı.
- II — Tarihi gelişim.* A — Roma hukukunda. B — Cermen hukukunda. C — İslâm hukukunda.
- III — Mukayeseli hukukta.* A — Faal nedameti genel bir kavram olarak belirtmeyen sistemler. B — Faal nedameti genel bir kavram olarak belirten sistemler. 1. Cezanın zorunlu olarak tamamen kaldırılmasını kabul eden sistemler. 2. Cezanın hafifletilmesini kabul eden sistemler.

II. BÖLÜM. FAAL NEDAMET VE CEZALANDIRMA İLİŞKİLERİ

- I — Faal nedametini cezalandırılmasını savunan görüşler.* A — Faal nedametini cezalandırılabilmesinin hukukî yönden açıklanışı. B — Faal nedametini cezalandırılabilmesinin ceza siyaseti yönünden açıklanışı.
- II — Faal nedamete ceza verilmemesini savunan görüşler.* A — Faal nedamete ceza verilmemesinin hukukî yönden açıklanışı. 1. Tehlikesizlik nazariyesi. 2. İptal nazariyesi. 3. Yokluk nazariyesi. 4. Bozucu ve bekletici şart nazariyeleri. 5. Unsur nazariyesi. B — Faal nedamete ceza verilmemesinin ceza siyaseti yönünden açıklanışı.
- III — Kanaatimiz.*

IV — *Türk ceza hukukunda faal nedametın genel ilke olarak bulunmayışı.*

V — *Faal Nedamet ve İştirak İlişkileri.*

III. BÖLÜM. FAAL NEDAMETİN ŞARTLARI.

I — *Teşebbüse elverişli bir suçta teşebbüs edilmelidir.*

II — *İcra hareketleri sona ermelidir. A — Gerekli hareketlerin tamamlanması görüşü. B — Hareketlerin ortadan kaldırılması görüşü. C — Failin düşüncesinin önemli olması görüşü. D — Hareketlerin iz ve eserlerinin silinmesi görüşü.*

III — *Fail neticeye engel olmalıdır. A — Failin kendi fiili. B — Fiil ile neticenin önlenmesi arasında illiyet bağı.*

IV — *Fail ihtiyarile hareket etmelidir. A — Önlemede ihtiyarilik ve samimilik. B — İhtiyarilik ile ilgili görüşler.*

SONUÇ.